

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וישב

אור הנאמנות של עם ישראל

א' - ניסים בשדה הקרב - 1 | ב' - ניסים של דעת - 3 | ג' - נס האמונה - 6

גישה של הודיה

ונראה לבאר את הענין כך. ישנן שתי בחינות של היום-טוב של חנוכה. הבחינה הראשונה היא זו שבה אנו עוסקים בתפילה. עניינה של ברכת 'מודים', שבה אנו מוסיפים את תפילת 'על הניסים', הוא הודיה לה', ולכן זהו המקום המתאים להביע את הכרת הטוב שלנו לה' על כך שאנחנו, שהיינו צבא קטן ביותר, הצלחנו להביס את מלכות יון האדירה עם צבאה העצום.

איזה דבר פלא זה היה! היוונים, עם צבאם האדיר, עמדו מול אומה שוחרת-שלום שלא היתה מוכנה כלל וכלל למלחמה, ונראה היה כי התוכנית למחוק כליל את קיום התורה והמצוות חלילה, עומדת לנחול הצלחה. אלא שהקב"ה התערב לטובתנו, והעניק לנו ניצחונות.

נמצא שלמרות שהיום-טוב של חנוכה נתקן בעיקר משום נס השמן, אך בכל הנוגע להודיה לה', אסור לנו להיות אטומי לב וכפויי טובה, ולהתעלם מנס נצחון המלחמה. חנוכה נועדה "להודות ולהלל", וזאת אומרת שאיננו מעלימים עין משום דבר.

עד עצם היום הזה אנחנו מוקסמים מסיפורי הניצחונות בשדה הקרב, מהסיפורים אודות משפחות שלמות שהסתתרו בהרים, ואנשים שהעזו לצאת למתקפה נגד אויב חזק בהרבה. הדבר היה נראה כבלתי אפשרי. והוא באמת היה כזה; אלא שהקב"ה

א' - ניסים בשדה הקרב

מאי חנוכה?

כאשר חז"ל שואלים "מאי חנוכה?" כלומר, "על איזה נס קבעוה?" (שבת כא, ב ורש"י שם), התשובה שניתנת היא, שהיא נקבעה על נס השמן, על כך שכמות מזערית של שמן בערה, באופן ניסי, במשך שמונה ימים. זהו עניינו של החג - נס השמן; זוהי חנוכה.

עם זאת, אם נעיין בנוסח תפילת "על הניסים", נופתע לגלות שנס השמן אינו מוזכר שם כלל. אולי הוא מוזכר ברמז - בלשון "על הניסים" - לשון רבים, כך שיש מקום לומר שנכלל בזה נס השמן. זאת ועוד, כן מוזכר שכאשר החשמונאים חנכו מחדש את בית המקדש, הם "הדליקו נרות בחצרות קדשך", וזהו רמז לנס השמן, שכן היה לנו לומר: "והקריבו קרבנות". אמנם הדלקת נרות המנורה היא בוודאי עבודה חשובה במקדש, אבל יתכן ועבודת הקרבנות היא חשובה עוד יותר; ומלבד זאת יש עבודות נוספות. כך שמסתבר שהעובדה שבכל זאת הדלקת הנרות היא זו שמוזכרת, היא משום שהדבר בא לרמוז על נס השמן.

אבל איך שלא יהיה, עם כל הרמזים, נס השמן אינו מוזכר בפירוש בתפילה, אלא התפילה עוסקת בגבורות ותשועות ומלחמות - בניצחונות בשדה הקרב.

מאוצרותיהם של שכניהם". אצלנו לא עסקו בדברים הללו, אלא חיינו לעצמנו בשקט. נמצא שהיה כאן קרב מאוד לא הוגן. אבל יד ה' התגלתה בשדה הקרב, ומסרה את ה"גיבורים ביד חלשים". איזה נס גדול זה היה! אין ספק אפוא שגם זה נכלל בעניינה של חנוכה.

אבל היתרון של היוונים לא התבטא רק בעוצמתם הצבאים וברמת האימון שלהם. גם המספרים היו בלתי שווים באופן מדהים. זהו שאנו מזכירים את הנס של "רבים ביד מעטים" - חובה עלינו להודות להשי"ת גם על כך שחבורה מאולתרת של מספר יהודים הצליחה להביס דיוויזיות שלמות של הצבא היווני. הלא דבר הוא!

הצדק יוצא לאור

ואז אנו מוסיפים ומזכירים את העובדה שהיו אלה "טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים". זו נקודה נוספת - לא רק עצם הניצחון מסב לנו עונג רב, אלא שמחה מיוחדת היא כאשר אנו זוכים לראות כיצד הרשעים באים על עונשם הצודק. אלו שראשם מלא בטינוף ובמושגים טמאים, **ראוי להם** שיובסו. ראוי לחוטאים להפסיד בקרב! ואנחנו אוהבים לראות את זה במו עינינו. אמנם אנחנו יודעים שהם עוד יקבלו את עונשם המלא בעולם הבא, אבל אנחנו מקבלים תוספת הנאה בלראות את זה קורה גם בעולם הזה!

ולא רק שהרשעים הובסו, אלא הם הובסו בידי צדיקים - ואנחנו מודים לקב"ה על השמחה הנוספת הזו. לכן אנחנו מדגישים את הנקודה הזו - שהרשעים נפלו ביד צדיקים והטמאים ביד טהורים, כי שמחה גדולה היא כאשר הצדיקים יוצאים מנצחים בעולם הזה.

אם נראה רשע שהולך ברחוב ולפתע קורס תחתיו ומת, כולנו נאמר: "ברוך ה'! כן ירבו!" אבל נניח והרשע הזה החליט 'להתחיל' עם איזה צדיק'ל, עם איזה חסידישע בוחער צנום ורזה שנושא בחיקו גמרא מסכת בבא בתרא. והנה, הבחור הצעיר שולח את אגרופו או את הגמרא העבה שלו, וחובט בחוזקה בראשו של הרשע, והלה נופל שדוד. אין ספק שזה הרבה יותר טוב! לא רק שהבריון נפל בידי מי שחלש

העניק לנו ניצחון. לעולם לא נשכח אם כן את הניסים הללו. לעולם לא נשכח את מה שה' עשה עבורנו.

כמה נהנינו לראות קומץ יהודים, תחת פיקודו של יהודה המכבי, המסתערים על האויב הגדול והאדיר עם חרבות שלופות, ומצליחים להכות בו שוק על ירך, כשהם משאירים מאחור שדה קטל מלא בחללים. כמה הכרת הטוב אנו חבים להשי"ת על כך!

להודות על הפרטים

משכך, איננו חוסכים במילים של הודיה לה'. כשמזכירים טובה, חשוב להזכיר את הפרטים. אילו היינו אומרים רק "על הניסים שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה" - זה לא היה שווה דבר. זה כמו לשלם עם המחאה בלי לחתום עליה. חתימה פירושה שאני מתכוון לכך באמת ובתמים, ושהמילים שאני אומר מגובות ברגש אמיתי של הודיה - ובשביל זה צריכים לחשוב על הפרטים; הנקודה היא לחשוב **מה הם** אותם הניסים שה' עשה עבורנו!

וככל שהאדם מרבה לשים לב לפרטים, כך הוא מקיים את חיובו באופן שלם יותר. זו הסיבה שאנחנו הולכים ומונים: "מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך".

"גיבורים ביד חלשים" - צבא קטן, עם תחמושת בלתי מספקת, ללא אימון צבאי ראוי, הצליח לגבור על צבא ענק של ממלכה עוצמתית. היה זה צבא עם חיילים מיומנים ומאומנים, אנשים שחיו כדי להילחם. צריך לזכור שחיילי האויב לא גויסו לזמן קצוב, אלא הצבא היה הקריירה שלהם, לכל החיים. וקריירה זו לא החלה בגיל שמונה עשרה; מדובר במשפחות של צבא, שגידלו את ילדיהן בצבא; זה היה המקצוע שלהם, מקצוע שעבר מאב לבנו. כבר כילדים הם למדו כיצד להשתמש ברומח ולהטיל כידון. אימנו אותם לירות בחץ וקשת תוך כדי ריצה או רכיבה על סוס.

הבלתי-קרביים

עם ישראל לעומת זאת, מעולם לא היה עם לוחם, וכמו שכותב יוסיפוס: "איננו כמו האומות הטורפות, שעוסקות תדיר במלחמות שמטרתן להתעשר

שמוסרים נפשם עבור האידישקייט, אלו שמוסרים את חייהם עבור התורה. לא זהו הכתובת.

גם אם יהיה יהודי חרדי שיעמוד בראשות מדינת ארץ ישראל - יהודי חרדי עם פאות ארוכות שאפילו הולך עם קאפוטה - הוא טוב בתור מנהל, אולי בתור גנרל - ותו לא. אך כאשר אנו מבקשים להבין את משמעותם של אירועים היסטוריים ולהבין את מה שקורה; אם אנחנו מחפשים מי שיסביר לנו את האמת אודות המצב, איננו יכולים לשאול את האיש הזה. עלינו להיכנס לישיבת עץ חיים או חברון או פוניבז' ולבקש מראשי הישיבה להסביר לנו את משמעות האירועים; שהם יאמרו לנו.

מעמד מיוחד

ולכן, את השאלה הזו - "מאי חנוכה?" אנחנו מפנים אך ורק לחכמים - "דתנו רבנן" - ולא לאיש מלבדם.

ומה הם עונים? שמהותה של חנוכה היא הנס שהשמן דלק במשך שמונה ימים. חכמינו רוצים שנדע שהיסודות שמלמד אותנו אותו אור קטן, אותו אור שהמשיך לדלוק עוד ועוד בבית המקדש, מאפילים על כל הניסים והנפלאות שהתרחשו בשדה הקרב.

ומתוך רצון להדגיש את מהותו האמיתית של חג החנוכה, אנחנו מקפידים שלא לערב את נס השמן בתוך תפילת על הניסים. אמנם הוא מוזכר ברמיזה, אבל איננו רוצים לעסוק בו באריכות בתפילה זו, כי זה היה גורם לו לאבד את המאפיין המיוחד בתור הנס החשוב ביותר. המשמעות היתה שניצחנו את אויבינו, ובנוסף לכך זכינו לנס המנורה - ואיננו מעוניינים שמשמעות כזו תישמע בשום פנים ואופן. זה היה מקטין את נס השמן, וגורם לטעות בהבנת עצם מהותה של חנוכה.

ולכן נס פך השמן מקבל ביטוי מובהק בפני עצמו, בהדלקת נר חנוכה בביתנו. מעמד הדלקת הנר זוכה לבמה בפני עצמה בכל אחת מלילות החנוכה, מעמד שבו אנו מזכירים אך ורק את הנס הזה, וזאת על מנת שנוכל להתמקד בלימוד יסודותיה של שלהבת זו.

ממנו, אלא יש כאן "רשעים ביד צדיקים", ויש בכך שמחה מיוחדת!

פלוגת הכוללים

ולא רק שהיוונים נפלו בידיהם של יהודים יראים ושלמים, אלא "וזדים ביד עוסקי תורתך" - הם נפלו בידי הכהנים - אלו שלמדו ולימדו תורה.

מי שניצח בשדה הקרב היו מרביצי התורה, אלו שתפקידם אינו להילחם אלא "יורו מְשֻׁפָּטִיךָ לְעֵקֶב" - ללמד תורה לעם ישראל. נמצא שכאשר הם נטלו לידם חרב וחנית ויצאו לקרב, לא חרבם היא זו שהצילה אותנו, אלא זכויות עבודת ה' שלהם היא זו שסייעה להם לנצח. הצלתנו באה על ידי תורתם ומעשיהם הטובים. זהו פרט נוסף שעליו אנחנו מודים - כאשר אנו רואים בני תורה שמנצחים בעולם הזה - זה מעודד אותנו. "זדים ביד עוסקי תורתך" הוא דבר נפלא! איזו שמחה גדולה!

נמצא שיש הרבה על מה "להודות ולהלל!" מי שיאמר את תפילת "על הניסים" במתינות וישקיע מחשבה במילים שהוא אומר, יגלה עוד יותר ממה שהזכרתי כאן בדברי הדלים. הוא יגלה אוצרות של פרטים. לזה נועדה תפילת "על הניסים", להודות "על המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". והסוף היה ש"לְעֵמֶךָ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה" - עם ישראל זכה לעצמאות. החשמונאים זכו למלוכה, ועם ישראל היה עם עצמאי במשך תקופה מסוימת.

תנו רבנן

אך עם כל גדולתם של הניסים והנפלאות, ועד כמה שחשוב להודות ולהלל עליהם בתפילתנו, חכמים קבעו שלא זהו עיקרו של חנוכה. הם רוצים שנדע שישנו ענין גדול עוד יותר מכך: "מאי חנוכה?" על איה נס קבעוהו? "דתנו רבנן" - חכמים באו ואמרו לנו את מה שאחרים אולי לא היו אומרים.

זוהי נקודה חשובה; ה"רבנן" - הם אלו שמפרשים עבורנו את ההיסטוריה. עלינו ללמוד את סודות ההיסטוריה לא מחיילים - גם אם הם חיילים יראים ושלמים, חסידים ואנשי מעשה. וגם לא מאנשי השלטון, מהפוליטיקאים היראים והשלמים - גם אלו

ב' - ניסים של דעת

שלהבת הלב

ומהם יסודות אלו? מה מנסה השלהבת ללמד אותנו? האמת היא, שיש כאן יסודות רבים. כולנו יודעים שכאשר אנו מביטים בשלהבת בוערת, משהו בתוכנו מתעורר. השלהבת המרקדת ומרצדת מעוררת בנו משהו. האינכם זוכרים כיצד אפילו בתור ילדים, ישבתם ונעצתם את מבטכם בנרות החנוכה, וחשבתם? חשבתם לא רק אודות מתתיהו ובניו, גיבורי הרוח, אשר הערו נפשם למות למען תורת ה'; מחשבות רבות מילאו ראשכם, כי זהו קסמה של השלהבת - היא מוציאה כל מיני רגשות מעמקי שכלנו. החכמים ידעו זאת; והם רצו שהשלהבת תעורר את נשמותינו ותלמד אותנו יסודות רבים.

אך למרות שנהר חנוכה כולל בתוכו עניינים רבים, הרי שעיקר מה שהשלהבת מבקשת ללמדנו הוא, מה באמת השגנו "בימים ההם בזמן הזה"; מה שהתחולל בשדה הקרב לא היה העיקר. מי שעבורו המושג 'חנוכה' מתבטא בניצחון צבאי, הרי הוא מכזב לאמת, שכן ההישג הגדול ביותר של חנוכה, הנס הגדול ביותר, התרחש הרחק משדה הקרב; הוא התרחש במסתורי ליבנו, במלחמה שהתחוללה אצלנו בתוך הראש.

תרבות יין

אסביר את דברי. אם נרצה להבין באמת את משמעותו של נר החנוכה, עלינו להבין מתחילה שהיוונים הגיעו לא רק עם כח צבאי עצום אלא עם **כח תרבותי עצום**. הכח הזה היה חזק יותר ומאיים יותר מאשר כוחם הצבאי. עם ישראל עמד לא רק בפני הצבא היווני אלא בפני התרבות היוונית, שהיתה בשעתו התרבות השולטת בעולם.

למעשה, עם ישראל עמד מול העולם המתורבת כולו. מצפון היתה סוריה, מקום מושבם של היוונים-הסוריים (היוונים שכבשו את ארץ ישראל). והיה גם את יון ואת כל אזור הים התיכון. מצרים כבר התייוונה כולה, וכך גם אסיה הקטנה. איטליה אף היא היתה נתונה תחת השפעה יוונית. נמצא שהעולם המתורבת

כולו היה יווני. כל ה'מי ומי' של העולם באותם ימים, כבר נשבה בקסמה של הנאורות היוונית.

היה להם הכל - כל מה שנחשב לבעל ערך באותם ימים. היתה להם פילוסופיה. היתה להם הבנה מסוימת בכימיה. היתה להם מתמטיקה, גיאומטריה וטריגונומטריה. היתה להם ספרות נרחבת. ולא רק ספרות פילוסופית, אלא אף ספרות בידור. גם עולם התיאטרון היווני היה מפותח מאוד. היו להם גם אומנות ומוזיקה. הם עסקו בספורט בסדר-גודל אדיר, ב'היפודרומים'. במילה אחת - היוונים היו מפיצי התרבות והקדמה של אותם ימים.

ה'תרבות' שלנו

והנה, עד לאותם ימים, אנחנו - עם ישראל, היינו מנותקים מכל אומות העולם. היתה לנו 'תרבות' משלנו להבדיל, דרכים משלנו, וכלל לא עניין אותנו מה שיש לעולם להציע. ההשקפה היהודית היתה להישאר בתוך ד' אמותינו, כי תורתנו אינה מעשה ידי אדם, אלא היא ניתנה לנו מאת ה' בהר סיני, ולא הסכמנו לדלל אותה באמצעות רעיונות פרי מחשבותיהם של בני אנוש.

היוונים לעומת זאת, בראותם את המובלעת הקטנה הזו של יהודים, סברו שתהיה זו הטובה הגדולה ביותר אם הם ייבאו את תרבות יון ויציגו אותה בפני אומה נבערת זו. כך זה תמיד - מי שאינו מבין את השקפות התורה, את חיי התורה, הרי שבתור אחד שעומד מבחוץ, הוא בטוח שיש לו מה להציע לנו. ולכן, כאשר היוונים החלו להציע ליהודים לאמץ את דרכיהם, הם הופתעו לנוכח סירובם של היהודים. הם אף נפגעו מכך, שכן הדבר היה נראה כל כך טיפשי בעיניהם - היתכן שאומה מיושנת ובלתי מתורבתת, אנשים בעלי אמונות משונות, יסרבו לקבל אותנו?!

לא רק שהם נפגעו, אלא אף התפתחה בקרבם שנאה כלפינו. הלא כל שאר האומות הצטרפו בשמחה לחגיגות שלהם. בהגיע הזמן להשתכר בפסטיבל היווני, כולם הצטרפו. יין ותאוות והוללות הם דבר שכל אחד שמח לצרוך - בפרט אם מכנים זאת בשם 'תרבות' - ולכן הפסטיבלים של היוונים היו מוקד משיכה לכולם!

הגיס החמישי

והנה, אסור לנו להתעלם מהעובדה שהיוונים קיבלו עידוד בענין הזה מאת היהודים המתיוונים. בדיוק כפי שבימינו ישנם משתפי"ם, אנשים חלשים שאינם נאמנים לה' ולתורתו, המביעים את חולשתם על ידי רצון להביא 'אור' לחייהם של אחיהם היהודים, כך גם באותם ימים היו יהודים מסוימים שטעמו את דרכי הגויים, ונפלו. כמובן שהם לא הציגו את הדברים בצורה כזו - הם פשוט 'מרחמים' על אחיהם היהודים. הם מנסים להסביר שאורח החיים המיושן מיועד עבור אנשים פרימיטיביים בלבד, והגיע הזמן ללמד את האומה שלנו שיש בחיים דברים חשובים יותר; אנחנו נלמד אותם ליהנות, להבין מה טוב עבורם. ולכן הם האיצו באנטיכוכס לכפות את תרבות יון על יהודי ארץ ישראל.

במקביל הם שוחחו גם עם היהודים: "תראו, אתם מבינים לבד מה שקורה כאן. העתיד נמצא כאן! האנשים הללו מלומדים, מתקדמים, ולרשותם עומדים כל מנעמי עולם. וזה מה שקורה כיום בכל רחבי העולם! האם אתם באמת מתכוונים להתנגד להם? תרבות יון כובשת את העולם כולו!" כך הם טענו.

כעת נוכל להבין את גודל הניסיון שבפניו ניצבו אבותינו. זה לא כפי שאנחנו חשבנו, שהניסיון היה כרוך במלחמה מול אימפריה בעלת כח צבאי אדיר. לא ולא - זה היה כלום לעומת המלחמה האמיתית. הקרב האמיתי היה העמידה בפני הניסיון של מתקפת המושגים וההשקפות, התרבות והנאורות, הזמנים הטובים והמתקדמים. לא היה זה רק מלחמת חרב, אלא מלחמת מוחות. זה היה הקרב האמיתי שלנו מול היוונים.

מלחמתם של המהגרים היהודים

היה זה הקרב מהסוג הקשה ביותר. לא קל לעמוד בפני תרבות עולמית; זהו המבחן הקשה שעמו הוצרכו אבותינו להתמודד. אני מכיר את המבחן הזה - בעיני ראיתי את אשר אירע בתקופה שבה המהגרים ה'ירוקים' עדיין היגרו מאירופה לאמריקה. הניסיון הראשון והגדול ביותר שבפניו הם ניצבו היה העובדה

כמובן שגוי בבלי, למשל, שהמשיך לעבוד את האלילים שלו, הרי שלאחר שסיים עם הפסטיבל היווני, היה הולך בשבוע שלאחר מכן להשתכר שוב בפסטיבל הבבלי. אך לא היתה לו כל התנגדות לפסטיבלים היווניים. הוא הצטרף אליהם בכל ליבו!

הקבוצה החסרה

אלא שבעודם חוגגים, הביטו היוונים סביבם וגילו כי ישנה קבוצה אחת שמסרבת להצטרף לחגיגה. "מי אתם בכלל?! וכי אתם עד כדי כך נאורים שהינכם מסוגלים לעמוד בפני תרבות יון? למה אתם חושבים את עצמכם, יהודים נבערים?"

"אנחנו מציעים לכם תרבות נאורה! הנה, במקום העיירות המנומנמות שלכם, אנחנו נלמד אתכם מה נקרא לחיות. איזו פעילות יש אצלכם בשעות הלילה? עד מתי תדבקו לאלקיקים בנאמנות עיקשת? מה כבר יש לכם? אנחנו נלמד אתכם איך לחגוג!"

מה היה לנו? היה לנו תורה! היהודים היו מתאספים יחד בשעות הלילה, יושבים על הקרקע, ולומדים תורה מפי רבם. כך היה פעם. יש לנו חסד! יש לנו משפחות! יש לנו נחת! יש לנו מצוות! יש לנו עולם הבא! יש לנו שבת! יש לנו ימים טובים!

'חיי הלילה' של האומה היהודית

מה היה לנו? היה לנו תורה! היהודים היו מתאספים יחד בשעות הלילה, יושבים על הקרקע, ולומדים תורה מפי רבם. כך היה פעם. יש לנו חסד! יש לנו משפחות! יש לנו נחת! יש לנו מצוות! יש לנו עולם הבא! יש לנו שבת! יש לנו ימים טובים!

אך ליוונים היו רעיונות משלהם. השבת שלנו, היום טוב שלנו, היו ימים של השקט ומנוחה ושמחה מרוסנת, לעומת החגיגות הרועשות שלהם; העיר כולה עוטר בפרחי נוי, ובכל מקום ניתן היה לשמוע קול נגינה. המוני אנשים הגיעו על מנת לצפות במופעים ובמשחקים של היוונים. וכך הם סברו להכניס את 'אורה' של תרבות יון אל תוך הפרימיטיביות של ארץ יהודה. הם רצו להפוך אותנו למודרניים; להעניק לנו הוללות ובידור, גימנסיות ותיאטרונים; הם ביקשו להנחיל ליהודים 'חסרי החיים' את כל מנעמי החיים.

עם ישראל באותו הדור הפגינו רוח גבורה בוערת, והוכיחו שלא משנה עד כמה היריב הינו גדול וחזק ומתורבת ועשיר, אנחנו עם ה'; נשארנו אותה אומה מסורתית ו'מיושנת' של השי"ת. אנחנו מפנים עורף לעולם כולו, וכך נמשיך לעשות - יהיה הפיתוי אשר יהיה!

נאמן להבטחתו

ולכן הם זכו לנס השמן. עם ישראל ביטאו את אהבתם העזה להשי"ת, והדליקו את אש הנאמנות בליבם, ולכן זכו לביטוי נפלא של הסכמה וריצוי מאת ה'. ה' עודד את רוחם על ידי נס זה, כאומר: "כן, אתם נאמנים אלי, ולכן אני אהיה אתכם".

כאשר הם ראו את השלהבת שממשיכה לבעור מעבר לזמן הצפוי - השמן שהספיק ליום אחד בלבד, המשיך לבעור במשך שמונה ימים - הם ראו בחוש כיצד נאמנותם באה על שכרה. שמחתם לא ידעה גבולות: "השכינה שוכנת בתוכנו! הבה נמשיך אפוא ונילחם!"

אולי לא כולם יודעים, אך עברו עוד שלושים שנה עד שהסתיימו מלחמותיהם. הם המשיכו להילחם בזכות שלהבת הנאמנות שבערה בעוצמה בקרבם. ולכן, כאשר אנו שואלים: "מאי חנוכה?" התשובה היא שחנוכה היא סמל גדול לאותם אלו שממשיכים ללבות את השלהבת הזו - ויהי מה.

ג' - נס האמונה

שלהבת האמונה

כעת עלינו להבין אם כן, מה האור של חנוכה מלמד אותנו? כשאתם מדליקים את שלהבת החנוכה, מה היא אומרת לכם? היא אומרת מילה אחת, מילה שהיא סוד הצלחתנו: 'אמונה'. אור החנוכה הוא אור האמונה.

והנה, המובן המקובל בפי העולם למילה 'אמונה' הוא, שאני מקבל ידיעה מסוימת כאמת. אך למען האמת, זו אינה המשמעות האמיתית של המילה, אלא משמעות משנית. המשמעות המקורית

שהם הגיעו מהשטייטלאך, העיירות הקטנות. רוב העיירות הללו - ואולי אף כולם - לא היו מחוברות כלל למערכת חשמל. בשנים שבין תר"מ-תרמ"ה הגיעו המהגרים לאמריקה, וגילו שבכל מקום דולקים מנורות נפט. מנורות הנפט היוו המצאה גדולה ביותר באותם ימים. הרחובות היו מוארים היטב, וגם בבתים דלקו המנורות הללו. הם הרגישו שהם מגיעים למקום מפותח.

וזה היה המרכיב העיקרי. הם היו חנוונים פשוטים, כפריים שמעולם לא הכירו את ההמצאות הללו שהיו כבר קיימות בכל בית באמריקה, והמהגרים ה'ירוקים', שהתפעלו עד למאוד ממה שראו עיניהם 'התבטלו' לתרבות האמריקנית. הם נכנעו לחלוטין. התרבות העליונה והעוצמתית הזו עשתה עליהם רושם כל כך גדול, והם חשבו לעצמם: 'אנחנו בטלים ומבוטלים. אנחנו אפס אפסים'. לא רק שאנחנו אפס אפסים, אלא כל המסורת שלנו היא אפס אפסים. וכך הם נכנעו תחתיהם והלכו לאיבוד.

הניסיון הזה היה קשה גם עבור אלו שלמדו בישיבות, וגם הם נכנעו. אצלם זה התחיל עם מעט חלישות. ומה עם ילדיהם? הם נמחקו כליל. היה זה דור של יהודים שנבלעו בקרמטוריום של אמריקה. ברוך ה' שהשאיר לנו שריד ופליט מאותו דור, שאר ישוב, זעיר פה זעיר שם, אבל רוב רובו נכנע ללחץ של תרבות חדשה ו'מתקדמת'.

נאמנים להבטחתנו

אך בימי החשמונאים לא רק אחד מאלף נשאר נאמן לה' ולתורתו. באותה תקופה, רוחו של עם ישראל לא התנדנדה ולא נכנעה, ורוב רובו של העם נותר נאמן לתורה. לא רק שהם לחמו בעוז ובגבורה בשדה הקרב - אלא בעיקר מה שחשוב היה המטרה שלמענה הם נלחמו. הם נלחמו למען ההבטחה שהם הבטיחו לה' בהר סיני, שנים רבות קודם לכן. הם הבטיחו: "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" - והם לא התכוונו לסגת כי הוא זה מהבטחתם. לכן הם נלחמו - כי הם סרבו להיכנע לעוצמה ולעושר ולתרבות ולניסיון ההשפעה שהופעל נגדם.

נבערים ונאמנים

והנה, היהודי דנן לא התלמד בתחום הזה, כך שאין לו תשובות. מה מצופה ממנו לעשות? מצופה ממנו לומר: "שיביאו את כל ההוכחות בעולם; אני עמדתי למרגלות הר סיני ונתתי את הבטחתי לאהוב נפשי. אני הכרזתי 'נְעִשָׁה וְנִשְׁמָע', ואין דבר בעולם שיזיז אותי מהבטחתי זו. נתתי לו את מילתי בלב ונפש בוערים, ואני אדבוק בו באש ובמים. גם אם תפשיטו את עורי מעל בשרי, אמשיך לאחוז בהבטחה הזו עד נשימתי האחרונה".

זה הפירוש להיות יהודי. להיות יהודי זה לא אומר להיות מדען שיודע להשיב תשובות. אמנם אנחנו בהחלט כן יכולים לענות. אנחנו יכולים להפוך לקופים את האנשים המאמינים שהם הגיעו מהקוף. ביכולתנו לחשוף לעין כל כיצד האבולוציה הינה אחת התרמיות הזדונויות ביותר שהופיעו בהיסטוריה של העולם. יש אינסוף חומר שמראה כיצד הכל הוא שקר וכזב, כיצד התרמית הגדולה של האבולוציה ושל ה'ראיות' שהם מביאים מהממצאים הגיאולוגיים, תוכננו ואורגנו בקפידה מרושעת.

הייתי שמח מאוד לדבר על הנושא הזה - לא עכשיו - לשים אותם ללעג וקלס, לחשוף לעין כל את העובדה שמדובר בקבוצה של זייפנים, של נוכלים ופושעים. אני יכול להביא ציטוטים מהספרים שלהם בעצמם כיצד הם מודים בפה מלא בחולשת התיאוריה שלהם כפי שהיא מתבטאת בכל תחומי הביולוגיה, בכל תחומי הגיאולוגיה, כל אחד סותר את השני, והכל הוא לא יותר מתקוות שווא. מדובר בשקרים מגוחכים לחלוטין!

אבל נניח שאתה לא מבין בנושא הזה, כך שאתה לא בדיוק יודע מה לומר להם. זה לא משנה כלל וכלל! עליך לומר: "אמונה". כאמור, לא שאתה 'מאמין', אלא אתה **נאמן**! זהו פירוש המילה.

עומדים איתן

אנחנו נאמנים תמיד - ויהי מה. בין אם תבואו נגדנו בתרבות שלכם, בהשקפות החדשות שלכם או בהשמצות שלכם. זה לא מעניין אותנו. הבטחתנו

והעיקרית של המילה 'אמונה' היא עמידה איתנה במקום, להיצמד לדרך ללא כל סטייה.

כשהתורה מתארת כיצד משה רבינו נאלץ להרים את ידיו במהלך מלחמת עמלק - ידיו נחלשו כל כך עד שהיה צורך לתמוך בהם - לשון הפסוק הוא: 'וַיְהִי יָדָיו אֶמּוֹנָה עַד בֹּאֵ הַשָּׁמֶשׁ' (שמות יז, יב).

האם ידיו של משה "האמינו"? ידים אינן יכולות להאמין. 'וַיְהִי יָדָיו אֶמּוֹנָה' פירושו שהן עמדו יציב. הוא לא הניח את ידיו. הן לא זזו ממקומן. זו המשמעות. אין לזה כל קשר עם 'להאמין'. אלא המשמעות היא שידיו לא נחלשו ולא נטו ליפול.

נאמנות עיקשת

מתגלה לנו כאן אפוא הבנה חדשה לחלוטין בכל המושג של 'אמונה'. לא מספיק להיות יהודי שאי פעם שמע והבין מדוע צריך להיות יהודי טוב. נכון, הוא מאמין, הוא משוכנע. אבל אדם יכול לוותר אל נאמנותו. במהלך חייו הוא עשוי להיתקל בכל מיני דברים שעלולים לגרום לו להסס או להיחלש.

'אמונה' פירושה, שברגע שאדם מכיר את האמת, עליו להיות **נאמן** לאמת הזו ולאחוז בה בכל כוחו. לא להיבהל, לא להתפתות או להישחד. גחמות חדשות, רעיונות וערכים חדשים, דרכים חדשות וטובות יותר - כל אלו שווים כקליפת השום אצל איש האמונה. הוא נשאר נאמן לעקרונות התורה - ויהי מה.

גם יהודי שאינו יודע הרבה, מכל מקום מידת הנאמנות קובעת שאין לו לזוז כמלוא נימה. ניקח לדוגמה יהודי 'נבער', שמעולם לא למד במכללה, וגם לא קרא ספרים, אלא כל ידיעותיו מסתכמות בש"ס בבלי. הוא אינו בקיא כלל בחכמת המדע. והנה, יום אחד מגיע מישהו ומסביר לו: "ראה, יש מאובנים בני מיליוני שנים, והם מסודרים אחד על גבי השני ברצף המוכיח למעלה מכל ספק שבעלי החיים התפתחו זה מזה. האבולוציה הינה עובדה מוכחת! כיצד תוכלו להתעלם מהראיות הברורות לעין כל? אפילו משרד החינוך של מדינת ניו יורק מסכים עם זה!"

וכאן מגיע חנוכה ואומרת לנו להיות שומרי תורה ומצוות 'עד הסוף; להיות חרדים פירושו לא להשתנות. אנו מסרבים להשתנות, כי נאמנותנו העיקשת אינה מאפשרת לנו לסגת כלל וכלל.

להבעיר מחדש את האש

אני מוכרח לומר לכם - אם אתם משפחה דוברת אידיש, המשיכו לדבר באידיש. אל תשנו. אל תשנו. אם אינכם דוברים אידיש, לכל הפחות אל תשנו בשאר הדברים. אין דרך אחרת. אל תקשיבו כלל לדבריהם של ה'מודרן אורתודוכסים'. היצר הרע מגיע מכל הכיוונים האפשריים ומנסה לשכנע אתכם לעשות שינוי זעיר פה, שינוי זעיר שם. "בשום פנים ואופן לא! אמשיך בעקשנות לנהוג כפי שנהגו הסבא והסבא-רבא".

את ליל הסדר אני עורך בביתי, לא בבית מלון. לא בבית מלון! בית יהודי הוא קודש קודשים. הבית הוא קדוש משום שיש בו ליל הסדר. ליל הסדר בבית מלון, גם המלון הטוב ביותר, הוא בדיחה עלובה לעומת ליל הסדר בבית.

הכל צריך להיעשות כפי שנהוג בעם ישראל מקדמא דנא, כי מנהגינו מהווים אות לנאמנותנו. כמו שכתוב: "שְׁמַע בְּנֵי מִוֶסֶר אֲבִיךָ" - היינו תורת ה', "וְאֵל תִּטֵּשׁ תּוֹרַת אֲמִנְךָ" (משלי א, ח) - היינו מנהגי ישראל. עם ישראל דבק במנהגיו לנצח נצחים.

לשמור על המסורת!

הדברים אמורים לא רק כלפי מנהגים - זה די קל. עלינו לשחרר את עצמנו מהחושך המקיף אותנו מכל עבר. להשתחרר מהתקשורת. אין דרך אמצעית. אדם צריך לעשות כל שביכולתו להיות נאמן, ולא להיכנע כלל למושגים של העולם שבחוץ. אך ורק מושגים של תורה! אך ורק ערכים של תורה! אחרת, יש גוי שמתגורר לו בתוך ראשך, ומי שבראשו מתגורר גוי, אינו יכול להצליח. בין אם מדובר בגוי יווני, אמריקני, או ישראלי - מה שזה לא יהיה, הראש הזה כבר אינו ראש נאמן.

כך גם בענייני המלבושים. מדוע שניסוג מדרכנו? ראיתי יהודי, יהודי מוויליאמסבורג, שנקלע לשדרות 'קינגס הייז' לרגל עסקיו. הוא לבוש בקאפוטה, יש

כבר ניתנה להשי"ת, ואנחנו דבקים לנצח בנאמנותנו אליו.

וגם אם תעמדו נגדנו עם הצבא שלכם - זה לא משנה; אנחנו כבר הבטחנו. כך אמרו החשמונאים. כשראו שהיוונים, עם צבאם האדיר וממשלתם העשירה, מתחילים לגזור גזירות שמד על היהודים, מתתיהו אמר לאנשיו: "תשכחו מזה! את האש הבושרת בליבנו לא ניתן לכבות!"

והוא הבעיר מחדש בליבם של יהודים את אש היציבות, אש הנאמנות - לעמוד איתן ולא להיכנע. אנחנו נאמנים - ויהי מה! אם תרדפו אחרינו עד שניאלץ לברוח למערות - שיהיה. ואם תדליקו אש בפתח המנהרה כדי להכריח אותנו לצאת - גם אז לא ניכנע. הוי אומר, החרב שאותה הניף מתתיהו היתה חרב האמונה. זהו היסוד של כל הסיפור של חנוכה - מידת הנאמנות.

"אֲמוּנִים נֶצֶר ה"

וזו הסיבה שלבסוף הם ניצחו במלחמתם. ניצחונם לא הגיע כתוצאה מטקטיקות קרביות מתוחכמות, אלא מכח האש אותה הבעירו בליבם. "אֲמוּנִים נֶצֶר ה" (תהילים לא, כד) - מי שיש בו את מידת הנאמנות, זוכה לשמירה מיוחדת מאת השי"ת.

זו המידה שאותה משבח הקב"ה. "עֵינֵי בְּנֵי אֲמִנִי אֶרְךָ" (שם קיא, ו) - הקב"ה משגיח על הנאמנים, וכאשר האומה כולה - או לכל הפחות רובה - נאמנת לה' ולתורתו, אזי זוכים לנס חנוכה.

יש כאן יסוד גדול הנוגע אלינו. אמנם כיום, ברוך ה', איננו עומדים בפני דברים מעין אלו, ואיננו צריכים לברוח למערות על מנת לקיים מצוות, אך אנחנו זקוקים בדיוק לאותה הנאמנות. עלינו להיות זהירים מאוד. אנחנו מוקפים בכל מיני רעיונות ומנהגים של האנשים שמסביבנו. היהודים ה'מודרן אורתודוכסים' כבר משתנים. הם משילים מעל עצמם חלק מהנהגות של יראי ה', ומאמצים רעיונות מסוימים של הגויים. לאט לאט הם משתנים. אמרתי 'מודרן אורתודוכס' - כיום גם הטובים ביותר, החזקים ביותר, נחלשים בפני התרבות המערבית, בפני ההשקפות והערכים של העולם שבחוץ.

שלמדו את היסוד של שלהבת החנוכה, שלהבת הנאמנות, ונשארו נאמנים לעקרונותיהם, נאמנים לה; הם אלו שישוּבו. הם יחיו עמו לנצח.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

דקה אחת של נאמנות בוערת

בכל לילה משמונת ימי החנוכה, לאחר הדלקת הנרות, נקדיש בלי נדר דקה אחת כדי להביט בנרות הדולקות ונתבונן במה שהשלהבת מסמלת - אש הנאמנות שבוערת בתוך כל יהודי. ובמשך דקה זו נחשוב כיצד אנחנו יכולים להביע באופן טוב יותר את הנאמנות הזו, בצורה מעשית, בחיינו.

שאלה:

מדוע אין בש"ס "מסכת חנוכה"?

תשובה:

צריך להבין ענין זה ללא דרשות. אמנם יש דרשות שנאמרו על הנושא, אבל הפשט הפשוט הוא כך: צריך לדעת שהמשנה הושלמה על ידי אנשי כנסת הגדולה, בימות עזרא הסופר. כך כתב בספר "דורות הראשונים", שהוא המרא דשמעתתא בכל הנושא של היסטוריה יהודית. המשנה כולה כבר חוברת באותה תקופה, אם כי בצורה מתומצתת. אמנם בשלב מאוחר יותר נוספו מספר דברים, אבל בלתי אפשרי היה לחבר מסכת חנוכה, כי נס חנוכה טרם אירע. זהו זה. נס פורים כבר אירע, ולכן יש מסכת מגילה, אך בלתי אפשרי היה לחבר מסכת חנוכה.

אכן, ישנם מספר אזכורים של חנוכה במשנה, אבל אין מסכת חנוכה, כי כבר היה מאוחר מדי בשביל זה.

זהו הטעם הפשוט, חרף הדרשות שנאמרו בנושא.

לו פיאות, והוא מסתובב כאילו הוא נמצא בשטייטלע שלו. הוא עושה עסקים עם כל מיני סוגים של בני אדם. הוא נכנס לחנויות ומציע את מרכולתו. הוא לא מתבייש; העולם שייך לו. רואים בעליל שהאיש הזה אינו חושש מכלום, ואין לו כל רגשי נחיתות. זהו איש נאמן. לכן יהודים שומרי תורה נקראים 'שלומי אמוני ישראל' - כי הם שלמים בנאמנותם.

נאמנים לנצח

זה מה שאומר לנו אור החנוכה: היו נאמנים! אהבו את אלקיכם. אתם הבטחתם. הבטחנו, ונקיים את הבטחתנו זו באש ובמים. זהו שכתוב בסוף שיר השירים (ח, ז): "מִיָּמַי רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבֹּת אֶת הַאֶהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ". כך אנו אומרים לעולם שבחוץ: "תנסו כמה שתנסו, אתם לא תצליחו לכבות את האש שהבערנו בחנוכה".

אכן, יהיו כאלו שיפלו. רבים הם אלו שנפלו בצידי הדרך. הם נכנעו לכל מיני פיתויים. זו האמת; ישנם כאלו שנחלשו בנאמנותם. זו טרגדיה. תמיד יהיו כאלו שמשתרכים מאחור, אבל עם ישראל דבק - באש ובמים - בהבטחה שהבטיח בהר סיני; הוא דבק בה עד סוף כל הדורות.

וזו תהיה תרועת הגאולה. כפי שכתוב בישיעה: "פְּתַחוּ שְׁעָרֵיכֶם - ומי נכנס בהם? "וַיָּבֹא גוֹי צָדִיק שֹׁמֵר אֲמָנִים" (כו, ב) - האומה הצדיקה ששמרה על אמונה. יום יבוא ושערי ארץ ישראל ייפתחו לרווחה, והאומה היהודית תשוב לארצה. מדוע? כי הם שמרו על אמונם.

היהודים שנכנעו, שנפלו בצד הדרך - הם לא ישוּבו. הם התאהבו בתרבות האמריקנית או הבריטית ומסרו את בניהם למכללות במקום לישיבות, וזו אינה נאמנות. וגם שומרי התורה שנחלשים ונכנעים ומתנדנדים - אינם בכלל "אֲמָנִים". אולם אותם אלו